

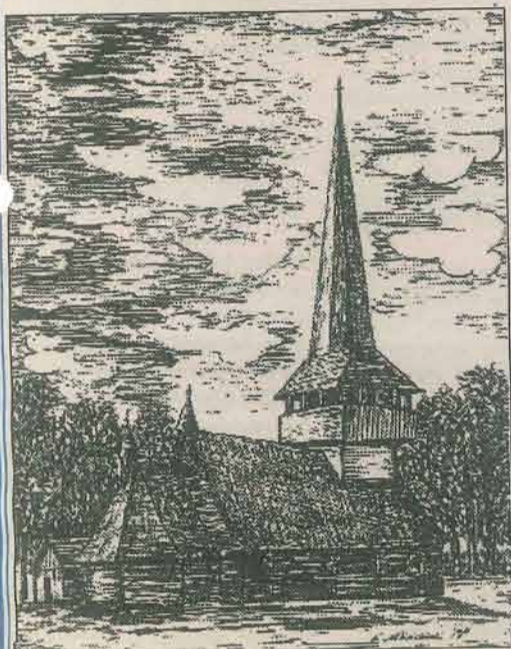
„Unicul dor al vieții mele este să-mi
văd națiunea fericită” (Avram Iancu)

Numărul 9, 1998

Iancule Mare

Publicație editată de Societatea „Avram Iancu” din România

Să punem capăt suferințelor din Țara Moșilor!

„Biserica lui Horea” – desen de Lazăr Morcan,
vicepreședinte al Societății „Avram Iancu”

Țara Moșilor la nivelul standardelor europene. Apusenilor, care au bucurat prin frumusețea lor sufletele moșilor, veacuri de-a rândul, să le aducă acestora, printr-o valorificare chibzuită, mult și îndelung așteptata bunăstare.

Societatea „Avram Iancu” din România, consecventă ideilor pe care și-a propus să le urmeze și programului său de activitate, constată cu amărăciune că multe din problemele moșilor, ale tuturor locuitorilor județelor moștești, au rămas încă nerezolvate. Mai mult chiar, se înregistrează o continuă înrăutățire a vieții în Munții Apuseni.

Confruntările politice tot mai ascuțite, mai aberante, tot mai lipsite de sens și tot mai păgubitoare, macină întreaga societate românească, luând locul chibzuinței, a bunei înțelegeri și a competenței, puse în slujba problemelor reale, multe și grele, ale românilor.

Societatea „Avram Iancu” din România face un apel către toți oamenii politici, către oamenii de cultură, către celelalte categorii sociale și profesionale ale societății românești, să găsească grabnic o rezolvare justă a crizei actuale, pentru a ne putea înscrie cu adevărat într-o atitudine constructivă și eficientă față de tot mai apăsătoarele nevoi și suferințe.

În Munții Apuseni este nevoie de un program clar și realist - deasupra tuturor conjuncturilor și crizelor politice - de dezvoltare economică, culturală, spirituală, de modernizare a căilor de comunicație, de ridicare a turismului din

Este momentul ca neasemuitele ținuturi ale

„Iancule MARE”

A plecat, departe, un mare cântăreț al Apusenilor:

Vasile Copilu-Cheatră

Moșii au știut dintotdeauna, ca nimeni alții, să-și cinstescă așa cum se cuvine eroii, să le slăvească faptele brave. Una dintre vocile care s-au impus în „Concertul Apusenilor”, în acest frământat veac XX, a fost, fără îndoială, cea a lui Vasile Copilu, cunoscut în istoria literară cu supranumele de Cheatră. Dar vocea lui Cheatră nu se mai aude. „Cântecul Moșului” s-a stins la sfârșitul anului 1997.

Vasile Copilu Cheatră s-a născut la 5 aprilie 1912, la Vulcani, județul Hunedoara, ca fiu al unui miner venit dinspre ținuturile Ierii.

Primele clase primare le urmează la Iara, continuă apoi la Turda, la Cluj, pentru ca, în 1942 să devină absolvent al Academiei Pedagogice din București.

Activează ca subinspector școlar și inspector la Cluj, trece apoi pe la Universitatea clujeană, iar din 1954 se stabilește la Brașov, unde desfășoară o rodnică activitate culturală și didactică.

Perioada brașoveană este deosebit de fertilă pentru Vasile Copilu Cheatră, îndeosebi pe tărâm literar.

După ce a debutat cu o povestire, în paginile literare ale ziarului clujean „Patria” și cu poezie în revista „Darul vremii”, trece pe la publicațiile „Fruncea” din

Timișoara și „Herald” din Cluj, pe la „Tulnicul Moșilor”, tot din Cluj, pune bazele revistelor „Lanuri”, „Crai Nou”, „Simpozion” și „Detunată”. A mai publicat în „Tribuna”, „Orizont”, „Steaua”, „Astra”, „România literară”.

„Familia” etc.

A publicat mai multe volume de poezie, între care „Cartea Moșului” - 1937, „Carte de Rugăciuni” - 1941, „Bună dimineața, Țară!” - 1945, „Cântecul Moșului” - 1981, „Iara” - 1989, „Psalmii Solomonarului de la Groapa Papii” - 1995.

Remarcat de George Călinescu în „Istoria Literaturii Române”, „pentru felul în care participă la arta sufletului arelean”. Poetul moș

avea să fie elogios apreciat de Mircea Eliade, care la apariția „Cărții Moșului” consemna: „Poetul Vasile Copilu Cheatră a izbutit, prin versul său abrupt și verbul de cremene, să mă introducă în universul unei lumi, cum n-ar fi izbutit o mie de tomuri sociologice”.

Vasile Copilu Cheatră a avut, în ultimii ani ai vieții sale, o prodigioasă activitate cultural-patriotică, ceasul plecării găsindu-l în funcția de Președinte de Onoare al Societății „Avram Iancu”, filiala Brașov. De altfel, poetul nu și-a găsit odihna și liniștea până nu și-a văzut împlinită o veche și mare dorință, aceea de a fi părtaș al ridicării unui monument al lui Avram Iancu, la Iara, satul copilăriei sale... Monumentul a fost ridicat în 1996, iar în vara anului 1997 bucuria a crescut: alături de monumentul Iancului a fost ridicat încă un monument pentru eroul martir al Marii Uniri, stegarul Ioan Arion din Agrișul Ierii...

Dar, câte nu-și mai dorea Vasile Copilu Cheatră, pentru sine și pentru ai săi!... Poate, ceea ce n-a reușit să termine poetul, vor împlini urmașii, dragii lui prieteni din ținuturile Ierii!

Emil LUCA,
vicepreședinte al Societății „Avram Iancu” din România

Societatea „Avram Iancu” din România a suferit o grea pierdere prin năprasnicul sfârșit al președintelui său:

Prof. dr. Ioan Teodor Stan

La începutul lunii februarie, Societatea noastră a trecut printr-un moment greu, de cumpănă, dare care ne-a unit și îndârjit în același timp.

L-am pierdut pe prietenul, organizatorul, sfătuitorul și avântatul nostru președinte al Societății „Avram Iancu” din România, prof. univ. dr. Ioan Teodor Stan - o personalitate emblematică, dascăl de prestigiu, un bun lingvist și specialist în fonetică, un mare român, un model care a înfrunghiat lupta sa pentru aplicarea în practică a Doctrinei și Testamentului lui Avram Iancu. A căzut la datorie, după ce cu o zi înainte a înființat la Teiuș cea de a 36-a filială a Societății Cultural Patriotice „Avram Iancu”, care numără azi mai multe mii de membri și simpatizanți, în țară și străinătate.

Prof. univ. dr. Ioan Teodor Stan a plecat la odihnă, dar fără a-și vedea națiunea fericită. Credem, cu durere și mâhnire, dar și cu speranță, că vor veni vremuri mai bune. Noi, urmașii celor călăuziți de Horea, Cloșca și Crișan, de Avram Iancu și de duhul lui, vom continua fără contenire și zăgaz lupta pentru binele tuturor cetățenilor României.

Înmormântarea și funeraliile prof. univ. dr. Ioan Teodor Stan au decurs în liniște și respect, cu onorurile cuvenite. Mii de moși și de simpatizanți ai acestora, zeci de coroane și jerbe de flori l-au însoțit la statuia lui Avram Iancu, unde s-a cântat „Marșul lui Iancu”. Statuia, proiectată încă din 1924 să fie înălțată

în actualul loc din fața Catedralei Ortodoxe Române, sfințit atunci de I.P.S. Ivan al Vadului, Feleacului și Clujului. Ioan Teodor Stan a fost chemat împreună cu alți mari bărbați de azi ai Clujului să îndeplinească acest Testament, aici, în Cluj, să ridice și dezvelească, după 69 de ani de așteptare, statuia lui Avram Iancu.

La Foaierul Casei Universitarilor și la ceremonialul religios din Cimitirul Central, condus de 8 preoți, au fost rostite de către reprezentanți ai Consiliului Național al Societății „Avram Iancu” și ai Universității „Babeș-Bolyai” și de către alte mari personalități clujene, cuvinte de înaltă apreciere față de activitatea celui dispărut.

A fost înmormântat în locul destinat personalităților urbei, căci a binemeritat din plin acest lucru.

Președintele a fost condus pe ultimul drum așa cum se cuvine, după legea și datina creștinească.

Omagiul lui va fi veșnic. El va fi înscris în „galeria marilor patrioți români” - așa cum a spus la catafalcul său I.P.S. Bartolomeu Anania - arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului.

Având ca pildă întreaga activitate a președintelui Ioan Teodor Stan, Consiliul Național întrunit în ședința din 10.02.1998 a hotărât să continue lupta pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și muncă ale moșilor spre binele și liniștea vetrei noastre străbune.

Consiliul Național al Societății „Avram Iancu” din România

Ce mai e cu Țara?

Ne întorcem mereu la izvoare cu credința în bine și în frumos, îmbrăcați în hainele acestui sfârșit de mileniu și cu speranța în ziua de mâine. Una din valorile acestei încercări e dată de condiția apartenenței la comunitatea din care am plecat fiecare pe drumurile vieții și la responsabilitatea de oameni ai cetății, într-o societate românească în curs de renaștere aflată încă într-un stufos exercițiu de democratizare.

Nicăieri Primăvara nu e mai frumoasă ca-n Apuseni. Acolo, mugurii strălucesc în ceasul

„La Mutătura Moșului” - pictură în ulei
de Lazăr Morcan

serii ca niște luminile la prohodul anului bătrân, apele se învoaltă cu vuiet de nou început, iar lemnul pădurii ne aduce aminte de povestea zburciată a moșilor, de duhul Iancului și de roata ce-a zdrobit oasele lui Horea.

În iazuri, pe plai ori pe ciurasă oamenii iubesc soarele, apa și muntele așa cum mama își iubește pruncul.

Cu dor de lumea aceasta, unde „nimeni nu moare niciodată”, cei care au plecat cu „treabă prin țară” se simt solidari oriunde s-ar găsi.

Cu bucuria vederii și cu sentimente

curate, moșii au găsit cadrul potrivit al întâlnirilor lor în această societate culturală ce poartă numele eroului național „Avram Iancu”. Aici aflăm unii de la alții cum o mai ducem, cum mai știm să iubim glasul de tulnic ori ce mai e cu Țara.

Țimp de aproape șase ani ne-am organizat într-o mare rețea de filiale și subfiliale prin activitatea cărora am aflat lucruri noi despre viața oamenilor, despre împlinirile și suferințele lor, despre năzuințele lor sincere aducând atât cât s-a putut o rază de lumină și de speranță.

Ca uniune culturală și patriotică, societatea noastră va continua să trudească la cunoașterea și însușirea valorilor acestui neam alături de alte instituții de specialitate din țară, îi va ajuta pe moși să-și însușească unele tehnici noi de viață prosperă și demnă pe fondul nealteratei iubiri de neam și țară, păstrând și dezvoltând limba și cultura.

Cultivând tradițiile noastre populare, cunoscând trecutul istoric atât de zburciat al românilor, continuând să așezăm piatră pe piatră, alăturând om cu om, eliberați de complexe subiective, vom încununa și noi acest segment de istorie cu faptele noastre.

Năvalnic precum Valea Arieșului, tare ca o Detunată, drept ca un brad, neobosit ca vântul a fost Omul coborât din munți, Profesorul-primul președinte al societății noastre culturale și patriotice. Abia acum începem să-i învățăm lecția și ne dăm seama imediat că el nu a fost ci este. Alături de el, moșii și toți cei care cred în el, vom cinști pe Iancu și pe Horea, pe toți martirii transilvăneni și români prin ceea ce vom înfăptui împreună în această lucrare care se cheamă Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu”.

Nu simțim cum vibrăm când privim spre munți și rostim nume?

Victor BERCEA,
vicepreședinte al Societății „Avram Iancu”
din România

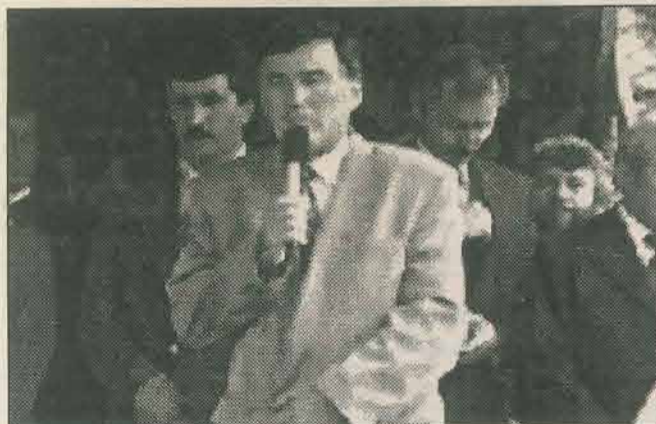
Mari personalități, mari și statornici prietenii ai moșilor

Ioan Silviu Nistor

Victor Romulus Constantinescu

Iuliu Păcurariu

Iosif Zăgreanu

Liviu Roman

Un apărător al drepturilor moșilor

Născut în Sohodol, în Țara Moșilor, țară în care s-au plămădit oameni de o esență specială „bărbați de cremene, puternici și neînduplecați”, prof. dr. Ioan Teodor Stan și-a adunat puterile și năzuințele, voința și aspirațiile și cu o îndârjire specifică moșului, a dorit să aducă un strop de mai bine celor dintr-un neam cu el.

Sohodol - Vatra de spiritualitate din Țara Moșilor. Nu a fost eveniment mai deosebit în istoria Neamului românesc la care fiii Sohodolului să nu-și fi adus jertfa de sânge sau să nu fi participat. Amintim doar:

Anul 1784 - Horea a poposit de mai multe ori în Sohodol. Din Sohodol, Cloșca a avut mai mulți căpitani. Ioan Culda, Berindei Teodor și un Joldeș. Nume pe care le găsim la întrebarea 86 pusă la procesul lui Horea.

La fel a fost și Nicolae Bîrla - căpitan și prieten al lui Cloșca. Cu toți au fost frânți cu roata încă înainte de martiriul lui Horea - după legea „Tereziană” - în temnițele Zlatnei.

Anul 1848 - an de veșnică pomenire. Alături de Avram Iancu au fost și fiii Sohodolului.

Din clopotele bisericii s-au turnat două tunuri. Pe Dealul Băieșilor, Sohodolenii au întors înapoi armata lui Hatvány, care venea de la Brad. - Ciuruleasa. Iancu a stat mai multe zile în Poiana Sohodol în casa pădurarului Narița Ion - de unde conducea luptele.

Anul 1877. Ideea de unitate-libertate a fost vie și în inimile Sohodolenilor. La aflarea vestei Independenței României - zile în șir, aici la Sohodol a fost o explozie de bucurie, o manifestație de simpatie cu frații Români.

Anul 1918. A intrat în istoria țării și în conștiința neamului ca o piatră de hotar, o dată de răscruce. Ce frumos glăsuiește marele poet al aceluși timp istoric Mircea Dem Rădulescu:

De-acum cu Dumnezeu

'Nainte

Munteni și Moldoveni și

Moși

Un drum avem peste morminte

Un steag ne-acoperă pe toți”.

La Alba-Iulia au fost în număr mare și Sohodolenii pentru a-și spune cuvântul. Un fapt cunoscut, dar mai puțin mediatizat.

Liniștea - paza - siguranța tuturor împlinirilor de la Alba-Iulia a fost încredințată unui fiu al Sohodolului, locotenent dr. Avram Vesa din Poiana Sohodol.

Primul război mondial a adus Sohodolului vestea că peste 30 de fiu au murit eroi, iar cel de-al II-lea război mondial a îndoliat 80 de familii.

Demn de amintit. Nu avem voie să uităm că aici în Sohodol au văzut lumina zilei, s-au născut mari personalități care au făcut cinste satului și, mai mult, țării.

Episcop. dr. Vasile Stan. Primul Episcop al Maramureșului. Umilit, batjocorit în urma Dictatului de la Viena, și-a părăsit reședința Episcopală din Sighetul Marmăției. Este înmormântat la Rășinari, alături de Marele Mitropolit Andrei Șaguna.

Preotul Dumitru Goia. Un mare român în care a bătut o inimă de moș. A construit o școală pentru fiii satului. Pentru curajul său de a fi „patriot” a răbdat închisoare, umilințe.

Prof. univ. dr. Ioan Goia. Ctitor de medicină românească la Cluj - alături de marele Iuliu Hațieganu.

Poet Ioan Stan Arieșanu. Un mare poet uitat. Își doarme somnul de veci în Cimitirul Eroilor din Lucenec - Cehoslovacia.

Loc. dr. Avram Vesa. Are dreptul de a intra în rândul marilor personalități ale anului de sfântă amintire, 1918.

Titus Furdui. Un mare român - om de cultură, ctitor de muzeu la Câmpeni - Abrud - Baia de Arieș.

Acesta este cadrul istoric unde s-a născut prof. dr. Ioan Teodor Stan

De aici și-a tras seva - puterile și dragostea de neam.

O întreagă țară și în special acei români în care bate „o inimă de moș” regretă profund pierderea marelui „român” despre care și peste ani ne vom aminti cu mare respect.

Moșii au pierdut un mare apărător al drepturilor lor. Un luptător pentru moși până la sacrificiu. Numai cine s-a născut și a trăit în Țara Moșilor își

poate da seama de viața aspră și dură a moșilor. Marele Lucian Blaga spunea: „Veșnicia s-a născut la sat”.

Este un mare adevăr de viață. Dar, veșnicia și sărăcia și toate durerile omenești de când ne știm s-au născut în Țara Moșilor și Doamne, nu mai putem scăpa de ele.

Aceasta este explicația pentru care fiul de moș Ioan Teodor Stan și-a pus de multe ori pieptul în calea furtunii pentru a alina durerile omenești din Țara Moșilor.

Noi, moșii, suntem cunoscuți în istorie mai mult prin lăncea lui Horea și Iancu, care s-au ridicat împotriva nedreptăților dar și a sărăciei de care amintește Octavian Goga:

„Munții noștri aur poartă
Noi cerșim din poartă-n poartă

Căci comoara munților
E-n mâna străinilor”.

Prof. dr. Ioan Teodor Stan și-a închinat viața ca pentru „Moși” - aceste versuri să NU mai fie actuale. El „Moșul” ca nimeni altul a cunoscut viața grea și sufletul moșului - dar și lupta pentru supraviețuire.

Nu a fost popor care să-și fi plătit mai scump dreptul de a trăi în Țara lui, în legea și credința lui ca acești oameni ai pământului, strămoșii noștri, moșii noștri, bătuți de ploaie, uscați de arșiță, cărora din cauza mizeriei și lipsurilor NU le mai rămâne decât sufletul și sărăcia Lucie. Nu există palme mai bătătorite ca ale Moșului, spinare mai împovărată, picioare mai ostenite de colindatul prin țară.

Fiecare îmbucătură pe care o mănâncă moșul, o mănâncă cu multă trudă, cu sudoare. Suntem o țară bogată, cu multe bogății dar cu oamenii cei mai săraci.

Pentru o viață mai bună, civilizată, trăită în demnitate, așa cum o dorea Craiul Munților Avram Iancu - prof. dr. Ioan Teodor Stan împreună cu o mână de „Oameni de suflet” au înființat Societatea „Avram Iancu” având în prezent peste 70.000 de membri. În cadrul acestei Societăți, s-au adus la lumină - în actualitate - marile personalități ale neamului românesc.

A împânzit acest pământ - dăltuind în bronz, piatră și

lemn Troițe și Chipuri ale martirilor neamului românesc - Fiii acestui pământ care s-au jertfit pe Altarul Sfânt al Patriei - având în cuget și simțire cuvintele marelui istoric Nicolae Iorga:

„Monumentele sunt istoria vie a neamului românesc”.

Cu toate că anii au trecut, moșii nu pot uita și mereu își aduc aminte cu aleasă recunoștință de gesturile de aleasă frumusețe morală, omenie și solidaritate, de faptele împlinite de „Societatea Avram Iancu” și de conducătorul ei.

Soarta lovește tot în neamul sărman, cel amărât. Au trecut peste moși inundații care au adus în sufletul oamenilor mari dureri.

Societatea „Avram Iancu”, conducătorii filialelor din întreaga țară, la îndemnul Moșului de omenie prof. dr. Ioan Teodor Stan au fost primii care au întins o mână de ajutor moșilor greu încercați de revărsarea Arieșului. Le mulțumim! Alege virtuți! I-au caracterizat, moștenirile de la străbunii săi „Moși”.

Lubitor de neam, în toate împrejurările vieții, corect, cinstit și cum se spune în popor despre un om adevărat „cu șira spinării dreaptă”. Multă lume, s-a bucurat de bunătatea lui. Deschis și prietenos. Bucuros de a putea face un bine, o bucurie semenului său. Bun gospodar, harnic. Nimic nu a dobândit de la viață decât primumuncă. A iubit oamenii și omenia. Nu și-a clădit clipe de fericire pe necazul, suferința semenilor săi. O viață închinată celor dintr-un neam cu el - Moși.

Străbunii Noștri spuneau: „La moartea celor dragi care s-au jertfit pentru binele oamenilor săi, vii cu un fior sfânt, o lacrimă și o floare”.

Vom păstra o amintire frumoasă în sufletele noastre și ne vom ruga bunului Dumnezeu pentru odihna sufletului său, să-i binecuvinteze Dumnezeu truda și osteneala pentru împlinirea faptelor bune.

Preot Eugen GOIA
Sohodol

„Pân' la Putna plânge Clopotul ce bate la Râmeți”

Nu putem uita

La poalele Cheilor Râmeți se află o perlă a spiritualității și reculegerii duhovnicești, zidită de om și binecuvântată de Domnul - Mănăstirea de călugărițe.

Acolo, în acel sanctuar al Munților Apuseni s-a săvârșit duminică, 22 februarie 1998, ceremonia de pomenire a celor ce s-au jertfit pentru neamul românesc: Horea, Cloșca, Crișan și Avram Iancu, precum și pentru primul președinte al Societății „Avram Iancu”, profesorul universitar dr. Ioan Teodor Stan.

Služba de pomenire a fost făcută de părintele Ioachim Popa, delegatul P.S. Andrei de Alba Iulia, preotul Petru Pleșa, secondați de arhidiaconul Ioan Pleșa. Întregită de corul cuvioaselor mălcuțe ale mănăstirii, liturgia și slujba de pomenire a avut asupra enoriașilor un efect de puternică emoție, reculegere și transpunere a gândurilor spre cele eterne.

Finalizată cu o masă monahală prin grija maicii starețe Erusalima, ziua de 22 februarie a fost și va rămâne o altă

impresionantă acțiune a Societății Cultural-Patriotice „Avram Iancu”, de reînspățare a memoriei românilor cu faptele eroilor neamului care, prin sacrificiul lor suprem, au menținut pe aceste meleaguri limba, credința și demnitatea românească.

Întreaga organizare a ceremonialului de comemorare s-a desfășurat sub patronajul filialei Aiud a Societății „Avram Iancu”, respectiv a președintei acesteia, inimoasa, activa și frumoasă doamnă profesoară Jenica Sătmăreanu. Sponsorul principal, ca în majoritatea cazurilor, a fost Președintele de Onoare al Societății, domnul Victor Michiș.

Participarea masivă a membrilor filialei Societății „Avram Iancu”, dar și a locuitorilor satelor învecinate a făcut ca incinta bisericii și a curții mănăstirii să fie pline, la fel de pline ca și inimile celor care au fost părtași la emoționantele evenimente.

Ioan HERINEANU, vicepreședinte
al Societății „Avram Iancu”

Avram Iancu – geniul care veghează deasupra națiunii române

Ție ne închinăm, Iancule, fiindcă mai presus de toate scripturile, de toate oratoriile, mai presus de toate memoriile, de toate jalbele și petițiile, vitejeasca ta făptuire, sângele Moșilor vărsat cu atâta belșug la îndemnul vrajii ochilor tăi de viață izvorători, înfrângerea desăvârșită în luptă a îndârjitului inamic, însăși jertfa vieții tale, care și-a pierdut lumina în bezna grozavă a deznădejdiei de apol, aceea făptuire și această jertfă au întemeiat definitiv dreptul integral al neamului nostru la libertatea și unitatea națională.

Ne aducem aminte, te înțelegem, te preamărim, te iubim și mai vârtos, sufletele noastre se oțelesc scăldate în oceanul înviorător al iubirii tale de neam. Tu ai durat neamului tău cetate nebirută de vreme fiindcă i-ai zidit suflet, credință și ideal. Ziua se altemează cu noaptea, primăvara răsare din

iamă, nouri grei întunecă lumina, e vreme bună sau e vreme rea, dar deasupra tuturor intemperțiilor, neamul românesc va străluci printre neamuri, păzind patrimoniul său și urmând pilda jertfei tale. Ne aducem aminte, te înțelegem și așa te urmăm.

Tu, Iancule, și Moșii tăi, ați trăit și ați murit pentru dreptate și libertate. Idealul acesta rămâne la temelie vieții noastre naționale. Pentru izbăvirea și desăvârșirea acestui ideal vor trăi și vor muri generațiile care te urmează.

„Ci tu domi liniștit, Iancule, acolo la pragul bisericeții din Țebea, în umbra gorunului lui Horea: geniul tău veghează deasupra națiunii române!”

Ec. Vasile POPA

Președinte al Filialei Bistrița a Societății „Avram Iancu”

Aspecte militare ale Revoluției Române din 1848 – 1849 în Transilvania (I)

Revoluția română de la 1848, eveniment de excepțională însemnătate în istoria României, a relevat în toată plenitudinea ei aspirațiile multiseculare ale poporului român, de neatarnare, unitate și progres social. Revoluția burgho-democratică devenise în toate țările române o necesitate obiectivă pentru descătușarea energiilor creatoare ale națiunii, pentru înscrierea ei pe orbita civilizației moderne, pentru împlinirea visului secular - unirea în granițele unei singure țări. La Deva, ca și la Blaj, sistemul medieval, injust și anacronic a fost condamnat de masele populare ridicate la luptă; programele de la Deva și Blaj pot fi considerate „declarații de război” ale forțelor novatoare ale societății românești față de exponenții unei orânduirii în declin, condamnată de însăși dezvoltarea istorică.

În Țara Românească și Transilvania contradicțiile generate de dezvoltarea relațiilor capitaliste erau însoțite de cele de ordin național. Mișcarea de emancipare națională și socială a românilor din Transilvania s-a manifestat tot mai viguros, în ciuda înăbușirii revoluției lui Horea și a eșecului înregistrat de Supplex Libellus Valachorum.

Considerați toleranți și lipsiți de drepturi politice, românii transilvăneni, care formau marea majoritate a populației și acopereu prin contribuțiile lor cea mai mare parte a impunerilor, revendicau deplină egalitate în drepturi și rezolvarea problemelor create de persistența în fapt a iobăgiei. Totodată, în aspirațiile lor întrevedeau și unirea cu frații din toate celelalte teritorii românești.

Principalele obiective naționale și sociale ale revoluției române s-au pregătit în programele elaborate în cursul anului 1848 care, prin prevederi, ca și prin formulare s-au constituit practic într-un program unic al revoluției române, rezultat obiectiv al comunității de aspirații a întregului popor. Programul militar a fost sintetizat în cererea înființării gărzii civice sau naționale, revendicare prezentă în documentele elaborate deopotrivă de revoluționarii munteni, moldoveni și transilvăneni. Garda națională urma să constituie nucleul armatei revoluției și să ofere premisa pentru crearea unor forțe militare unice a celor trei țări române, a cărei principală

misune era de a apăra cuceririle revoluționare împotriva adversarilor interni și mai ales a baionetelor imperiilor conservatoare.

Adâncirea contradicțiilor socio-economice, agravarea confruntărilor politice și de clasă, intensificarea activității ideologice au avut drept urmare crearea în țările române, către mijlocul secolului al XIX-lea, a unei puternice efervescențe revoluționare.

Momentul cel mai înălțător al revoluției din Țara Românească și Transilvania l-a constituit Marea Adunare Națională a românilor de pe Câmpia Libertății de la Blaj, din 3/15 - 5/17 mai 1848, la care au participat peste 40.000 de oameni, în majoritate covârșitoare țărani, și cei mai activi fruntași ai intelectualității române. Ea a reprezentat cea mai puternică manifestare politică a maselor populare românești din Țara Românească și Transilvania în lupta pentru recunoașterea drepturilor proprii și sfărâmarea lanțurilor iobăgiei.

Pe Câmpia Libertății se aflau adunați numeroși cărturari și revoluționari transilvăneni (Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Avram Iancu, August Treboniu Laurian, Timotei Cipariu, Al. Papiu-Ilarian, Aron Pumnul etc.), moldoveni (Alecu Russo, Costache Negri, Alexandru Ioan Cuza etc.) și munteni (Dimitrie Brătianu). Adunarea a lăsat contemporanilor imaginea unei grandioase și impresionante desfășurări a forței și hotărârii românilor; „Măreț era spectacolul ce se desfășura în fața noastră” - nota istoricul și memorialistul Jakab Elök, iar un alt contemporan maghiar, Meszaros Karoly, își amintea: „Cât privește aspectul exterior al acestei mărețe adunări populare, așa ceva n-a prea văzut vreodată Europa”.

În prezența miilor de participanți s-a dat citire programului intitulat „Puncturile națiunii române transilvane”, cât și „Jurământului”, prin care masele populare se legau să lupte fără preget pentru drepturile și interesele națiunii române, pentru apărarea „legii și limbii noastre române”, precum și pentru libertate, egalitate și frăție cu celelalte națiuni, documente primite cu entuziasm și deplină adeziune.

Adunarea de la Blaj a fost cea dintâi mare întrunire națională a românilor transilvăneni, strânși laolaltă sub

același stindard de luptă. Blajul a constituit, de asemenea, cea mai elocventă, amplă și hotărâtă manifestare revoluționară de unire a românilor într-un singur stat. În strigătul mulțimii: „Vrem să ne unim cu Țara!” s-a exprimat fără echivoc simțământul de unitate care însuflețise veacuri de-a rândul lupta poporului român.

Făcându-se interpretul convingerilor românilor transilvăneni adunați pe Câmpia Libertății de la Blaj, Avram Iancu a spus: „Uitați-vă pe câmp, românilor. Suntem mulți ca cucuzul brazilor! Suntem mulți și tari!”

Maturizarea condițiilor pentru înlăturarea prin forță a vechii orânduirii feudale a pus și conducătorilor revoluției ample probleme în domeniul militar. Marea majoritate a fruntașilor pașoptiști s-a arătat deosebit de preocupată de procesul modelării armatei după izbânda revoluției, de locul pe care avea să-l ocupe în sistemul de apărare a țării, de concepția doctrinară, de căile și mijloacele concretizării acesteia. A existat un consens clar în ceea ce privește necesitatea atragerii forțelor militare la cauza revoluției, a folosirii lor ca instrument principal în lupta pentru cucerirea puterii politice, apoi pentru consolidarea revoluției și înfrângerea eventualelor riposte ale reacțiunii interne sau ale armatelor străine contrarevoluționare.

Convingerea că armata era chemată să îndeplinească o funcție istorică, precum și adeziunea statoarnică a militarilor la toate încercările de așezare pe alte baze a societății românești explică de ce fruntașii pașoptiști au văzut în armata câștigată idealurilor revoluționare un element fundamental în planul general al mișcării.

O astfel de politică au desfășurat fruntașii revoluției din Țara Românească și Transilvania față de militarii din regimentele românești de graniță. Ca atare, în manifestul (Provoacățiunea) din 24 martie/5 aprilie 1848, Simion Bărnuțiu adresa grănicerilor născuți un înflăcărat îndemn la solidaritate națională în vederea luptei pentru recunoașterea drepturilor legitime ale națiunii române și respingerii anexării Țării Românești și Transilvaniei la Ungaria: „Regiment român! Eroi lăudați de Napoleon, virtutea voastră numai atunci va fi în gloria sa când veți fi fiii unei

nații politicești viețuitoare, nu moarte. Uniți-vă cu frații voștri!”

Grănicerii români din Țara Românească și Transilvania s-au angajat în confruntarea insurecțională de la mijlocul secolului trecut. Orlatul și Năsăudul, sediile regimentelor 1 și respectiv 2 de grăniceri au devenit centre ale ridicării la luptă a românilor transilvăneni.

Trupele permanente, cu tot rolul important jucat în evenimentele din vara anului 1848 și devotamentul arătat față de cauza națională, nu puteau face față singure misiunilor de apărare reclamate de salvagardarea revoluției. În consecință, se impunea crearea unui mijloc de acțiune și apărare mai larg, mai bine adaptat sarcinilor ce decurgeau din modificarea contextului intern și internațional, mai apropiat experienței militare a poporului român, verificată de-a lungul multisekulare sale lupte împotriva unor dușmani superiori în număr și dotare. S-a trecut, de aceea, acolo unde au existat condiții propice, la făurirea unor formațiuni militare de esență populară, care să lărgească și să diversifice baza socială a armatei și să ducă totodată, la o substanțială creștere de efective instruite pentru luptă. Structura cea mai frecvent înscrisă în programele militare ale revoluției române a fost garda națională sau garda civică, deziderat specific tuturor revoluțiilor burghoze. Acest obiectiv programatic - exprimat pentru prima dată în Constituția Partidei Naționale din 1838 din Țara Românească și Muntenia - îl găsim acum prezent în proclamația transilvănenilor; Puncturile națiunii române transilvane de la Blaj stabileau în art. 10 că „națiunea română cere înarmarea poporului sau garda națională spre apărarea țării dinlăuntru și din afară în vederea apărării revoluției mai ales împotriva adversarilor ei interni, dar și a inamicilor potențiali din afară”.

Pentru Avram Iancu gada națională era menită „atăt spre a susține liniștea și siguranța în comunitățile române, cât și spre a ne apăra, dacă ar cere trebuința contra terorismului”.

(Va urma)

Col. Ioan POGAN, vicepreședinte al Societății „Avram Iancu”

Mari personalități, mari și statornici prieteni ai moșilor

Maestrul Virgil Tomuleț

Regretatul Ioan Fărcaș

Frații Petreus

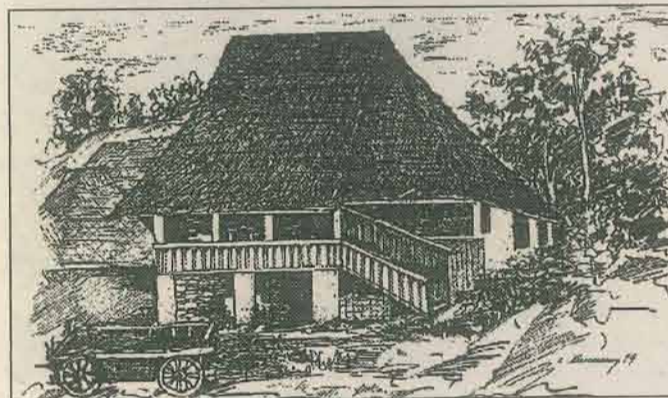

Ansamblul „Dor Transilvan”

Lazăr Morcan – artist al Apusenilor

Spre Muntele Găina

Casa „Teleguț” din Abrud unde Avram lancu a poposit și a petrecut adeseori

Mioritica

Peisaj în Apuseni

Țara Moșilor – focar nestins în lupta pentru libertate, egalitate socială și demnitate națională

Locuitorii ai regiunilor Munților Apuseni din vremuri îndepărtate, fapt confirmat în documente istorice, moșii și-au păstrat neschimbate portul, tradițiile și obiceiurile, au luptat cu înverșunare pentru apărarea ființei lor naționale. În literatura istorică aria de răspândire a moșilor este controversată. După unii, moșii adevărați sunt numai locuitorii celor 14 - 16 sate din jurul Abrudului și Câmpenilor. Pe ape mai jos ar fi așezați „topii”, iar la poalele munților, „mocanii”. Unii istorici (Silviu Dragomir, Ștefan Pascu) largesc sfera de cuprindere a populației moșești, incluzând în ea toate aceste trei categorii. Prin moși se înțelegea întreaga populație românească din zona Munților Apuseni, circa 2 milioane de oameni, iar prin „Țara Moșilor” înțelegem această zonă cuprinsă între Mureș, Arieș, comuna Cluj-Huedin-Oradea, Beiuș, Brad, Munții Zarandului.

În anii 1848 - 1849, Munții Apuseni erau o zonă revoluționară de neînviș datorită participării la lupta de eliberare socială și națională a maselor largi ale țărănimii, micilor meseriași și negustorimii, lucrătorilor de la minele de aur și a altor pături asuprite. Toate aceste categorii sociale au format în 1848 un bloc politic, social, militar unitar, hotărât să transpună în viață un larg program de reforme, în care elementele cu caracter social și național nu puteau fi rupte unele de altele. Printre acestea, la loc de frunte se numărau abolirea completă a iobăgiei.

În zona Munților Apuseni, aspirațiile de eliberare socială și națională, de afirmare a ființei și demnității poporului român s-au tradus, în anii revoluției de la 1848 - 1849 prin acțiuni insistente și hotărâte. Populația românească din prefecturile lui Avram lancu, Ioan Buteanu și Simion Balint, în frunte cu prefectii și tribunii lor, au impus limba română în administrație și justiție, căutând să rezolve radical problema țărănească. Consecvent principiilor burghezo-democratice înscrise în programul din 3-5 mai 1848 de la Blaj de pe Câmpia Libertății, Avram lancu a trecut la organizarea prefecturii sale ca țară românească, exemplul său fiind urmat de Ioan Buteanu în Zarand, Simion Balint în prefectura de pe Valea Arieșului și Petru Dobra la Zlatna. La aceste acțiuni s-a atașat și populația românească din zona de podiș și câmpie a Transilvaniei, sub conducerea lui Axente Sever, Florian Micaș, Alexandru Bătrăneanu, Constantin Roman Vivu, extensia atingând Țara Hațegului, Făgărașului, Brașov, Tg. Mureș, Bistrița, Dej, Jiboul, Sălajul, Oradea, Beiușul, Ineu și Aradul - zonă pe care s-au constituit după regulile militare romane cele 15 legiuni (prefecturi) sub conducerea unică a lui Avram lancu - care era numit „ghinărarul”, adică generalul.

În prefectura lui Avram lancu, de pildă, alegerea aparatului administrativ s-a făcut pe baza „sufrajului universal”. Organele comu-

nale se alegeau prin votul universal. Potrivit dispozițiilor date de Comitetul Național Român, care-și avea sediul la Sibiu, locuitorii satelor, indiferent de religie sau limbă, se constituiau în adunări care desemnau 12 reprezentanți care urmau să aleagă funcționarii superiori ai prefecturii.

În timpul revoluției, Avram lancu a trecut la reorganizarea judecătorească, la constituirea instituțiilor de drept menite să constituie o bază de apărare a intereselor populației. Noi organe le reveneau, pe lângă atribuțiile de judecată și cele de natură administrativă, obștești și militare. Normele judiciare au fost stabilite pe baza tradițiilor existente încă în această zonă, a dreptului strămoșesc „jux valachicum” care a fost înlăturat prin privilegiile conferite de Unio Trium Nationum, la 1437 - 1438, pentru maghiari, secui și sași, care au fost privilegiați peste 430 de ani, în Transilvania.

Printre-o proclamație dată de Avram lancu la 4 martie 1849, adresată „Fraților români” aflăm că acesta a dispus, în prefectura sa, organizarea scaunelor sătești, ca prim organ de judecată, iar ca for de prim apel - magistratul din Câmpeni. În proclamație se arată: „Fiecare dintre voi, dreptul să și-l caute mai întâi la scaunul sătesc, care numai singur în sat au putere a judeca părele fieș-căruia dacă nu s-a pute cumva destul cu judecata scaunului sătesc, atunci să mute pâra la magistratul ținutului Câmpeni”.

Locuitorii din Munții Apuseni considerau că ei au luptat pentru pământ, libertate și egalitate națională, împotriva dominației politice a marii nobilimi străine de neamul nostru ce a domnit prin privilegiu impuse și că procesul revoluționar de transformare a societății feudale început prin răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan trebuia continuat și lărgit pe baza a poporului român din Transilvania să se bucure de drepturile cuvenite în țara ce-i aparținea. Autoritățile imperiale instaurate imediat după înfrângerea revoluției de la 1848 - 1849 nu se arătau, însă, dispuse să dea curs unor asemenea deziderate, căutând să tergiverseze luarea unor măsuri, deși în timpul revoluției au promis românilor că le fac o seamă de concesii de ordin social și național.

Înăbușirea în sânge a răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan și a revoluției de la 1848 - 1849 n-au putut înfrânge hotărârea românilor ardeleni de a-și câștiga libertatea și drepturile uzurpate, de a-și făuri o viață demnă de originea și trecutul său glorios, de numărul mare pe care îl reprezentau în această parte a continentului european. Deceniile care au urmat revoluției de la 1848 - 1849 au fost puternic marcate de acțiunile conștiente, convergente, desfășurate în diferite colțuri ale principatului, atât de țărănimea care nu mai voia să suporte împilarea grofilor și domnilor de pământ, cât și de către reprezentanții ei luminați, de către elementele înaintate, intelectuali-patrioți care, într-un

efort colectiv, susținut, au urmărit cucerirea unor drepturi și libertăți democratice pentru poporul român, recunoașterea națiunii române ca națiune egală în drepturi cu celelalte naționalități din Imperiul Habsburgic.

Supplex Libellus Valachorum, din 1791, a fost cea mai elocventă dovadă a faptului că românii nu-și slăbiseră cătuși de puțin voința și capacitatea de rezistență, ci doar trecuseră la forme mai adecvate de luptă pentru atingerea aceluiași țeluri ca și în 1784.

Supplex-ul ca act reprezentativ, elaborat și adaptat realităților din Transilvania, unde românii - oamenii pământului - nu erau recunoscuți ca națiune cu drepturi egale, alături de unguri, sași și secui (în realitate, naționalități minoritare), ca program-document deschide o nouă etapă în mișcarea națională românească. Ideea de națiune română cu drepturi imprescriptibile asupra teritoriului său strămoșesc, care să-și organizeze viața în mod liber și nestingherit a fost exprimată clar și ea devine suportul acțiunilor politice și sociale în etapa următoare. Noul Supplex Libellus românesc din 1804 afirmă limpede că românii sunt: „Moșteni în Dacia (Dachia) care să cuprindă din Ardeal, Valachia, Moldo-Vlachia și Banatul”, adăugând apoi: „Neamul acesta s-a despărțit cu stăpânirea fieștecare țară cu voievodul său, precum Țara Românească și Moldova astăzi se stăpânește”.

Mișcarea pentru emancipare socială și națională ia noi dimensiuni prin Școala Ardeleană, ca și prin mișcarea și asociațiile culturale din Muntenia și Moldova. Cuvintele Dacia, Daco-Romania deveniseră un manifest în publicațiile istorice și literare ale epocii. O dominantă a noii ideologii, concretizată în ideea daco-românismului, era libertatea națională și unitatea politică a tuturor românilor.

În acest context, românii din Munții Apuseni care, în timpul Răscoalei de la 1784, jucaseră un rol de primă importanță și-au afirmat din nou capacitatea revoluționară la 1848 - 1849, spiritul intrinsec forța de acțiune pentru înfăptuirea mărețelor idealuri ale eliberării sociale și naționale a tuturor românilor. Au demonstrat-o din plin acțiunile hotărâte ale moșilor din Câmpeni, Bucium, Abrud, Sohodol, Zlatna, Sălcia, Mărișel, Baia de Arieș etc., eroica luptă și rezistența armată din timpul revoluției de la 1848 - 1849, vasta activitate de organizare politică de după înfrângerea revoluției, organizare al cărei excelent scut și instrument a constituit-o mișcarea culturală desfășurată sub egida Astei.

Semnificative, de asemenea, sunt contribuțiile moșilor la organizarea primelor partide politice naționale ale românilor ardeleni, precum și a mișcărilor socialiste și social-democratice, forțe care au realizat - în strânsă colaborare - Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia.

Vasile TUTULA

Lazăr Morcan – artist al Munților Apuseni

Originar din Munții Apuseni (născut la Scărișoara, în 21 martie 1942), Lazăr Morcan este un artist care se consacră aproape în totalitate peisajului său natal. Dotat cu un simț deosebit al posesiunii asupra acestor locuri, el le tratează ca pe propria sa biografie, în peste 2000 de tablouri prezentate, în 56 de expoziții personale și în la fel de numeroase participări la expoziții de grup. Munți, văi abrupte, copaci, ochiuri de apă și râuri, iarbă și rocă subpământeană - văzute într-o secțiune verticală în această structură, pe care artistul le unește într-o istorie de deasupra eternității, făcând să vorbească toate erele geologice ale pământului său - Lazăr Morcan se dovedește un excelent și prin excelență peisagist. În compoziția peisajelor sale schițează de la bun început câteva structuri geometrice, din aceste liniaturi de tip spațial, artistul reface concomitent structurile de timp care i-au născut și i-au permanentizat peisajul: timpul imemorial al „facerii”, timpul furtunilor geologice, timpii istoriei recente și timpul actual în mișcare. Pe această dimensiune el urmărește nemișcarea (văzută astfel datorită ritmului extrem de lent al evoluției milenare) și mișcarea spre eternitate a vegetației, care reprezintă ființa, viața peisajului. În acest interval se dezvoltă, fără cuvinte, legendele locurilor. Totul decurge firesc, fără artificii, fără entuziasme inutile. Tot ceea ce este nobil, demn, dramatic sau optimist în peisajele lui Lazăr Morcan, există de fapt în însăși substanța lor naturală. De aceea, lucrările se caracterizează esențial prin echilibru, stabilitate, semnificație nemediată. Ele impresionează pur și simplu, complexitatea lor se află implicit în datele peisajului pe care artistul îl selectează, ba chiar și modernitatea, pe care alți artiști o caută cu febrilitate.

Lazăr Morcan pictează metodic, într-un ritm egal, specific

oamenilor din zona sa montană, fără să se grăbească, fără să se agite și fără să ezite. Pe carton, pe hârtie sau pânză, artistul transpune repede, dar nu grăbit, versiuni ale aceleiași teme (tema fiind, însă, largă și generoasă). În ulei, acuarelă, guașă, ceracolor, ceopastel, tempera sau cerneluri tipografice, utilizând mai cu seamă tehnica monotipiei, dar nu numai, el realizează efecte controlate, armonii credibile, lumini nebănuite.

Cromatică sa, bine stăpânită, se bazează pe un echilibru al tonurilor reci și calde. În secret, artistul lasă culorile să se așeze singure, prin suprapunere, dar nu se lasă sedus de efectele imediate.

Constant și în ascensiune sigură, pictura lui Lazăr Morcan câștigă tot mai mulți adepți și e apreciat de către criticii de specialitate, de către poeți, de către vizitatorii predispuși la poezie. Interesant e faptul că majoritatea comentatorilor ajung la aceleași concluzii, vehiculând cam aceleași elemente de definire. Cu o mare siguranță el și-a impus un stil care-l face recunoscut în orice grup de pictori. Tocmai de aceea, din aproape în aproape, încet, dar sigur, tablourile lui au ajuns să stea și să rămână vii în Ungaria, Italia, Bulgaria, Rusia, Elveția, Germania, Suedia, Franța, Olanda, Canada, S.U.A. și România.

Posedând timp, spațiu, acțiune (în spirit clasic), fantezie (în stil modern), Lazăr Morcan este un artist care îi entuziasmează și emoționează pe toți iubitorii picturii, fiind stăpân pe sine și pe opera sa.

Valentin TAȘCU

La lara, un monument...

Dialog cu poetul Vasile Copilu Cheatră, la dezvelirea monumentului „Avram Iancu” de la lara

Vasile Copilu Cheatră s-a născut în 1912 și s-a stins din viață la 85 de ani. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj, a fost profesor în sate din Apuseni, inspector școlar, psiholog pe lângă Penitenciarul din Cluj, începându-și activitatea didactică la Universitatea „Victor Babeș”.

În 1996 și-a împlinit un vis de o viață: cel de a înălța la lara, în județul Cluj, un monument în memoria Iancului, idolul sfânt al vieții sale. Atunci, acolo, și-a reîntâlnit prietenii din anii copilăriei, colegii, atâtia câți au mai rămas. O lume a amintirilor...

Peste un an, toamna, timpul n-a mai avut răbdare. L-a chemat. Public acum, în premieră absolută, discuția ultimă pe care am purtat-o atunci, la câteva clipe după dezvelirea bustului, în vreme ce aplauzele îi răspăteau efortul:

- Azi radiați de fericire. În ce se măsoară ea?
- Sunt emoționat! Dacă țineți neapărat să vorbesc, mă faceți să plâng. Visul este vechi, dar au fost vremuri când numele lui Avram Iancu nici nu putea fi rostit. L-am cântat însă de nenumărate ori, cu tot riscul. Am vrut să dau și titlul unui volum de versuri „Avram Iancu”, dar tot n-a fost posibil, editorul fiind cel ce a găsit soluția: i-am dat volumului de versuri titlul „Lara”. În felul acesta, a fost căutat și Avram Iancu.

- În lara cum ați ales locul de amplasare a monumentului?
- Pe vremuri, când eram școlar aici, parcul de azi era o piață de joc. Parcul era un fel de refugiu, o oază de liniște în chiar centrul acestei frumoase comune moștești. Este aici și soția mea...

O privesc și încerc să intru în dialog cu dânsa:
- Cât a luptat soțul dvs. pentru împlinirea acestui vis?
- Visul este vechi și a luptat foarte mult pentru împlinirea lui, mai ales în ultima vreme...

Poetul zâmbește: „Înseamnă că îmi sunt motivate absențele de acasă, dar și eforturile materiale! Un astfel de gest nu este pentru o zi, ci pentru eternitate. Trebuie să-l faci perfect... Să rămână o umbră, dacă nu măcar o urmă. Sper, în felul acesta, că, la cei 85 de ani ai mei, mi-am plătit o parte din datorie...”

- Dar a mai rămas și o Operă!
- Să sperăm! Și nu pot să nu mulțumesc Minei lara, care m-a sprijinit și m-a îndemnat să stăruie în împlinirea visului meu vechi!

- De fapt, poetul Vasile Copilu Cheatră a fost și el miner!
- La 6 ani, pentru 2 ani, am devenit miner, alături de Ducipal...
- Ducipal cine era?

- Un cal... El trăgea, la orizontul -80, vagonetii. Ducipal era orb. Poate, în război, slujise și el pe cineva... Acolo lucra și tata și Sandor Bacsi, împărțindu-și timpul între mineritul propriu-zis și manevrarea vagonului, răstimp în care trebuiau să-și părească locul de muncă. Așa am devenit miner, alături de Ducipal...

- ...Și cum a fost despărțirea de Ducipal, alături de care ați fost

doi ani?

- Mi s-a întâmplat o nenorocire: ieșind din mină, fără a ști că trebuie să închid ochii când dau de soare, aproape că arh orbit. A trebuit să stau în spital. Cu ajutorul doctorilor am văzut, din nou, lumina soarelui, iar acum, binecuvântez acest soare splendid, care ne permite să facem acest gest de cinstitie a unuia dintre cei mai mari eroi ai noștri, care poate fi socotit la aceeași înălțime cu Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul...

- O afirmație a unuia care a fost condamnat la moarte!
- Sunt fapte care nu se pot uita. E destul atâtea...

- A fost la mijloc o poezie...
- Da, am scris o poezie. „Noi n-avem Țară de vânzare”... Faptul acesta l-a deranjat pe conducătorul german care a intrat în București și a dat ordin slugamicilor autorității să mă aresteze. Așa am ajuns la Curtea Marțială care, din ordin, m-a condamnat la moarte...

- Și totuși, n-ați fost executat!
- Datorez viața generalului Macici, pentru care mă rog să aibă liniștea ce-o merită, dincolo, că a murit în închisoare, pe nedrept. A fost un om de o curăjenie sufletească foarte greu de întâlnit. El a fost comandantul trupelor de la Odessa, fapt pentru care i s-au pus în cărcă toate nenorocirile care s-au întâmplat acolo.

- Cum v-a salvat?

- Practic, salvarea s-a produs atunci când eram în fața plutonului de execuție! Atunci a intervenit generalul Macici pe lângă comandantul Corpului de Armată de la Sibiu, cerându-i să comute condamnarea la moarte în altă pedeapsă. Pentru asta venise, de fapt, la Sibiu, unde urma să fie executat. A fost un om generos, un mare bărbat și strateg, azi uitat de generații întregi care ar trebui să-i fie recunoscătoare.

- O strofă din acea poezie, „Noi n-avem Țară de vânzare”

- Doar o strofă? Fie: „Noi n-avem țară de vânzare, / Nici preț de neguțitorit moșie, / Vrem liberi să trăim sub soare, / Cu orice moț născut în România, / Noi n-am răvnit moșia nimănu, / Și n-am mușcat din trupul altor țări, / Cum o făcurea unii... / Noi n-avem țară de vânzare / Noi n-aveți voie să ne-nstrăinați / De glia ce ne-a hrănit, / O spunem tare: / Jos palma de pe România!”

- Poezia aceasta, care v-a adus în fața plutonului de execuție, când s-a născut?

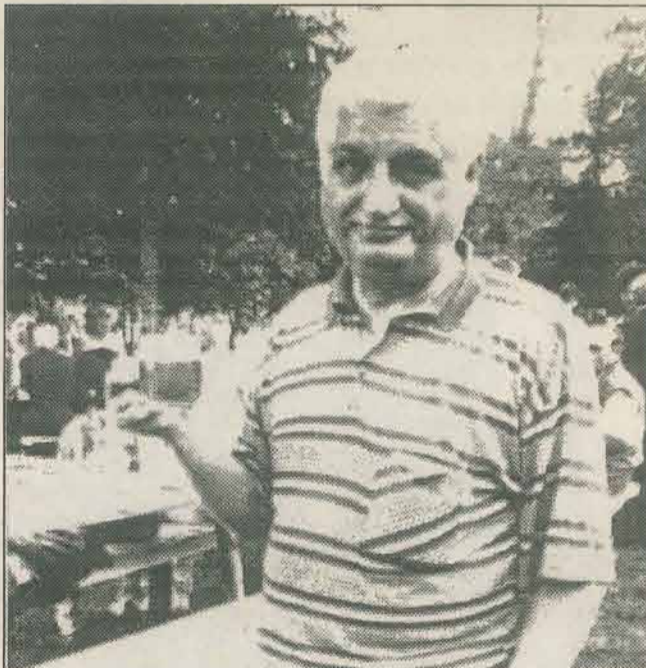
- În 1940, toamna, în trenul ce mă aducea de la București la Cluj. La Cluj, când am ajuns, drama românilor avea proporții urașe. Până gazda mea, o unguroaică sadea, dar om de o exemplară corectitudine, era în total dezacord cu tot ceea ce se întâmpla. Singura putere ce-o avea erau doar lacrimile. Atât. Drama și-a continuat însă cursul. Azi, sunt însă fericit. Am restituit moților mei o mică parte din marea datorie ce-o am față de această Țară!

Constantin MUSTAȚĂ

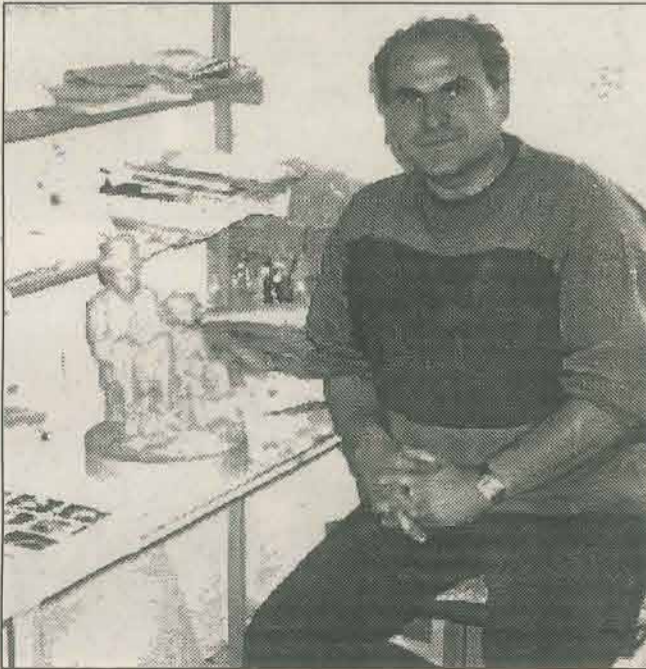
Sursa lor de inspirație: Munții Apuseni și marii lor eroi

Solistul de muzică populară Dumitru Sopon

Ziaristul și scriitorul Constantin Mustață

Artistul plastic Emil Crețu

Românii din Transilvania în opera lui Jules Verne

Vestita colecție Livre de Poche a editat în 1966, într-un tiraj de masă de un milion de exemplare, zece romane julvernieni, printre ele fiind și „Castelul din Carpați”, ceea ce ne dovedește aprecierea de care se bucură și după șapte decenii romanul a cărei acțiune se petrece pe teritoriul patriei noastre.

Dacă mai multe volume fac referință la acest colț al Europei, fie că este vorba de un pilot care conduce un vas pe Dunăre, fie că descrie o porțiune a Dobrogei, ori un erou originar din România, străbătând cu trenul mii de kilometri, în „Castelul din Carpați”, acțiunea este plasată în Transilvania, cu nume geografice (pasul Vulcan, Dealul Gorgan, vârful Haiducului, Pleșa etc.), cu peisaje precise ale Văii Jiului, cu obiceiuri și tradiții aparte (ca târgul de fete), precum și cu bogatele legende ale acestor locuri (Peștera Balaurului, Pietra Fecioarei, Forțarea Deva, Detunata, Retezatul, Cheile Turzii), având toți eroii de seamă români.

Ceea ce ne impresionează și mai mult este documentarea și buna cunoaștere a istoriei românilor din Transilvania. Acest remarcabil curios și curajos scormonitor și-a însușit pe deplin punctul de vedere românesc, cel legitim istoric și l-a introdus în cuvântul eroilor ori în prezentarea unor aspecte etnico-sociale, folosind în roman, direct în limba română, chiar dacă nu în forma cea mai corectă, datorită unor surse indirecte de care dispunea, un număr de 12 cuvinte specifice (păstor, cântece, catrințe, mămăligă, doine, staffii, babe, balauri, șarpele casei, zmei, bărci, rachiou), precum și expresii devenite devize ca: „Dă până la moarte” și „Românul nu pierie”, repetate de mai multe ori.

Manifestă dragoste și căldură față de oamenii și locurile de la noi îmbrățișându-le idealul lor național.

Cititorul anului 1892 - an al apariției romanului, dar și al Memorandumului românilor către Casa de Habsburg, înaintat de o delegație impunătoare de 300 de persoane - este introdus în istoria românilor, care continuă să trăiască în „vechea țară a dacilor cucerită de Traian în primul veac al erei creștine.

Prezentând castelul ca o construcție ce datează din secolele XII - XIII se întreabă dacă cel care l-a înălțat „n-o fi cumva românul Manole, cel atât de falnic cântat în legendele valahe și care a zidit Curtea de Argeș, vestitul palat al lui Radu Negru. Castelul era stăpânit de boierii Gorj, care după cum știe și Jules Verne „au luptat împotriva ungarilor, sașilor și secuilor”, faptele lor fiind cuprinse în cântece și doine „având drept deviză faimoasa lozincă valahă - Dă până la moarte. Autorul ne spune că datorită vitregiei sorții ei au ajuns să nu mai aibă „existență politică, trei călcăie au zdrobit-o”.

Verne îndreptându-și simpatia față de acest popor asuprit, dar dornic de libertate afirmă: „Viitorul le aparține și ei repetă cu o încredere de nezdruccinat cuvintele în care li se încredințează năzuințele: „Românul nu pierie”.

Jules Verne subliniază că de-a lungul vremii românii și-au apărât existența vărsându-și sângele „ce le venea de la romani, străbunii lor”, că și-au păstrat limba, obiceiurile, cântecele și doinele, argumentând că: „La Verești, ca și în toată această parte a Transilvaniei nu se vorbește nici germana, nici maghiara, ci româna”, iar pereții sunt împodobiiți cu chipurile patrioților „printre care popoul erou din secolul al XV-lea, Iancu de Hunedoara”.

Eroul Radu Gorj colindă Europa, dar când află că românii s-au ridicat la luptă se întoarce pentru a lua parte la o sângeroasă răscălmă împotriva asupririi naționale. Într-un anumit fel, sub o aură romantică, acest erou este prezentat ca un îndrăgostit de libertate, își sacrifică totul și moare ca un simbol al independenței.

Printre-o astfel de prezentare a românilor din Transilvania, Jules Verne s-a dovedit a fi de partea lor în lupta pentru libertate națională.

Firească, se ridică întrebări legate de sursele care i-au stat la îndemână. Unele ni le amintește la începutul romanului, altele se deduc. Se știe că studia pătimaș cele mai variate documente, având rânduie 25.000 fișe în turnul casei din Amiens. Autorul amintește că s-a folosit de dl. de Gerado, care a descris provincia Transilvania și de Elisee Reclus care a vizitat-o. Strănepoata scriitorului, Allotte de la Fuye, scriindu-i biografia în „Jules Verne, sa vie, son oeuvre”, susține că la Florența familia Verne a trecut neobservată, sub alt nume, ceea ce ne face să ne gândim la un voiaj „incognito” în Transilvania. După o relatare apărută în presa noastră în deceniul trecut, rezultă că în casa scriitorului din Amiens a locuit un timp o româncă din Ardeal, iar atunci când i-au decedat părinții, Jules Verne a însoțit-o spre orașul situat nu departe de Brașov. Rudele ardeleneci mai păstrează obiecte personale ale scriitorului. La București, în casa arhitectului Radu Dudesco, strada Polonă nr. 21, se păstrează o pendulă, tablouri mai mici, un velier și machete „Nautilus”, dăruite de Jules Verne mamei Angelei Dudesco, pe când își făcea studiile în Franța.

Cert este că Elisee Reclus (1830 - 1905) citat de autor a publicat în 19 volume „Nouvelle géographie universale. La Terre et les hommes”, în volumul al treilea, pagini întregi se referă la Transilvania. Reclus descrie într-o altă împrejurare discuțiile purtate cu Mircea C. Rosetti, aflat la studii în Franța. Îl interesează corectarea toponimiei Transilvaniei.

Cât privește istoria românilor din această provincie, nu-i puteau scăpa scrupulosului Verne „Memorialul” redactat de Gheorghe Barițiu, tipărit în franceză în 1882 și „Memoriul studenților din România”, redactat în 1890.

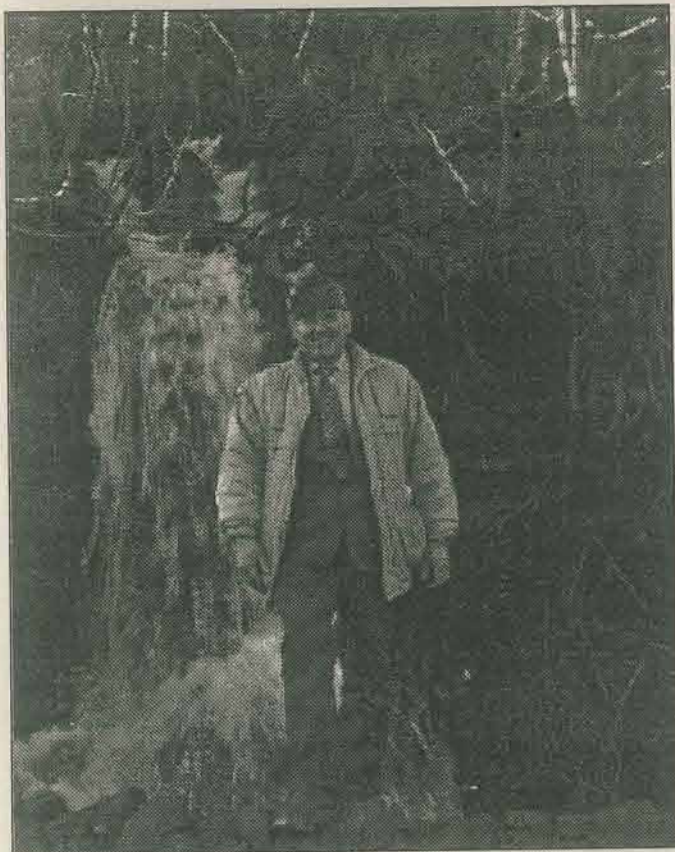
Prin 1891, deci cu un an înaintea apariției „Castelului din Carpați”, la Paris a luat ființă prima secție a Ligii culturale cuprinzând o sută de studenți români.

Perioada redactării romanului este și perioada în care Memoriul studenților s-a bucurat de comentarii foarte favorabile, așa cum au apărut în „Le National”, „La France”, „Le Figaro”, „L'Éclair”, „Le Memorial Diplomatique”.

Tot în 1892, la Paris, s-a publicat „Protestul studențimii române din Paris contra politicii maghiare”, iscălit de 150 de membri ai secției Ligii culturale și adresat „Opinie publice a Europei întregi”, cu scopul de a se dezvălui „persecuțiile sistematice contra națiunii române.

Asemenea surse trebuie să-i fi stat la îndemână marelui Jules Verne, până când ne-a onorat cu celebra-i carte „Castelul din Carpați”, străbătută de simpatia față de lupta dreaptă de eliberare națională a românilor.

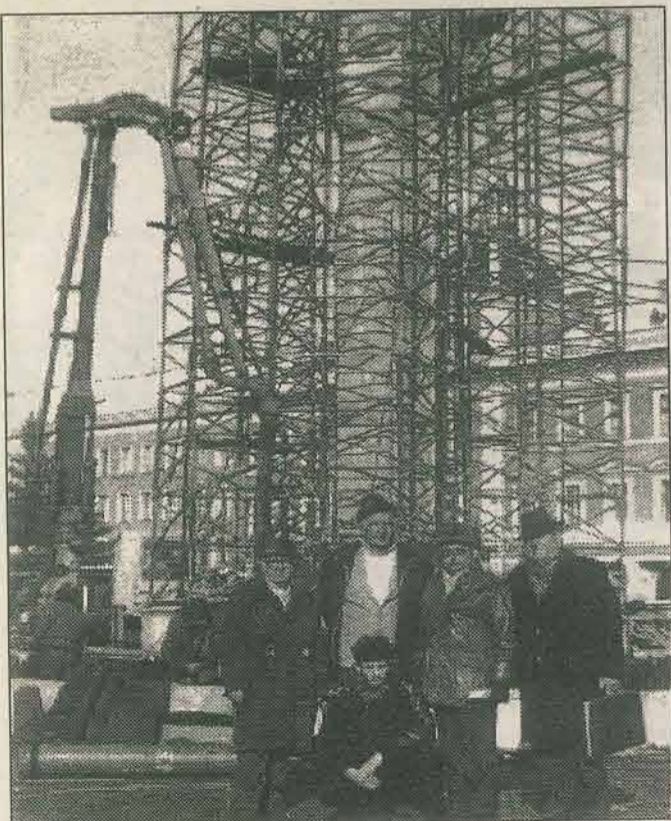
Nicolae STEIU, președinte al Filialei Huedin a Societății „Avram Iancu”

Ioan Teodor Stan în Sohodolul natal...

Slujba de sfințire a locului pentru viitorul monument al Craișorului la Cluj-Napoca

... lângă schelele monumentului...

... aproape de final!

In memoriam:

Ioan Teodor Stan

Zăbranic

în

Apuseni

Cine-ar fi putut a crede c-o să trec atât de pe neașteptate întru neființă, acolo unde-s numai ape negre, reci de unde înturnarea nu este cu puțință.

Acele ape tulburi băltesc peste genune, și noi aveam atâtea și atâtea a ne spune!... însă, hain, destinul ni te răpi subit dintre noi, cei care atâtea te-am iubit

Și care de aceea te și așezară la căpătâiul unghiului de țară spre a ne fi și steag și cruce prin aceste vremi atât de hăbăuce.

Și n-avuseși clipă de tihneală până nu ne-ai scos din

viață-n moarte fremătând așa cum se-ntâmplă în acel ceas durut în care o luntre neagră dincolo te-a trecut

amorteală și ne-așezași sub al lui lancu steag care-ți fusese-n viață nemăsurat de drag.

Că ai fost în stare ca, pentru el, oricând să treci din

lăsând peste-Apuseni înegurat lințoliu

care-mbracă toți munții în lacrimi și doliu.

(martie 1998)

Petre BUCȘA
Președinte de Onoare al Filialei Cluj a Societății Avram Iancu

O flacără ce trebuie mereu păstrată...

Animat de un singur ideal, acela de a reinvia Duhul Iancului - Duhul garant al liniștii și siguranței nu numai a Moșilor ci a tuturor Românilor - Ioan Teodor Stan a renunțat la liniștea căminului familial și, străbătând țara în lung și-n lat, pe asfalt sau drumuri de piatră, pe timp frumos sau viciat de stihiiile naturii, ziua și noaptea fără odihnă, a avut o singură dorință: aceea de a ne conștientiza să rămânem uniți, strânși la un singur loc, asemenea degetelor unei mâini strânse într-un pumn puternic, pentru a putea să izbir în pieptul oricărui furtuni.

Am convingerea că nici o altă etapă a vieții celui care a fost președintele nostru, nu a fost trăită mai intens decât aceasta din urmă, când și-a pus efectiv trupul și sufletul în slujirea acestui ideal. Președintele Societății „Avram Iancu” - profesorul universitar Ioan Teodor Stan, nu are nevoie de prezentare. Faptele, realizările sale, încununate de statuia Craiului munților (din Cluj-Napoca) și de temeinicul program pentru Țara Moșilor, sunt cele mai grăitoare și convingătoare recomandări și prezentări. Dacă azi Societatea „Avram Iancu” are 70.000 membri și de mai multe ori pe atâția simpatizanți, dacă azi cuvântul ei este ascultat cu atenție, apreciat și

respectat, de bună seamă marele merit îl are cel la căpătâiul căruia ne plecăm azi cu smerenie și dragoste, într-un ultim salut de rămas-bun.

Cu o putere de muncă impresionantă și cu incontestabile calități de lider, Președintele Societății „Avram Iancu”, prof. univ. dr. I. T. Stan a „bătut” de sute de ori drumurile Câmpeniului, Abrudului, Țebei, Bradului, Devei sau Băii Mari și, desigur, pe cel mai drag lui, al Sohodolului.

Dar pe unde nu a umblat? Ce orașe, sate, comune sau cătune nu a vizitat?

Dorea să cunoască totul, în amănunțime, spre a duce „domnilor din fruntea țării” întregul mesaj și toată jalea Țării de Piatră, uitată de mult de orice guvernare sau orânduire.

Mari și mărețe i-au fost gândurile, dar prea scurt timpul pentru a le realiza pe toate. În numeroasele sale cuvântări sau articole, făcea mereu apel la necesitatea păstrării unității noastre naționale în ființa și spiritul ei. De aceea Societatea „Avram Iancu” a fost și trebuie să rămână locul unde să poată sta unul lângă altul orice român, indiferent de convingerile lui politice sau religioase. Așa ne-ai învățat mereu, profesore, și așa să rămân!

Născut în aceeași vatră a suferinței ca Horea și Iancu, Președintele Societății „Avram Iancu” - profesorul Ioan Teodor Stan - sohodoleanul a reușit să reinvie duhul acestora și, mai ales, Duhul Iancului și flacăra aceasta trebuie cu orice preț păstrată. Cu siguranță, veni-va vremea recunoașterii și recunoștinței unanime, veni-va vremea în care lupta, eforturile și strădaniile Președintelui Societății „Avram Iancu - I. T. Stan - vor fi pe deplin înțelese și apreciate așa cum merită.

Deși plecarea Președintelui nostru spre cele veșnice a fost brutală și tragică, el a părăsit această lume cu demnitate, lăsându-ne o misiune de dus m: departe. Întrebarea este dacă, și în ce măsură noi, urmașii lui, noi, ceilalți membri ai Societății „Avram Iancu”, putem să îi continuăm opera...

Grea întrebare! Sperăm ca Bunul Dumnezeu să ne ajute, să ne călăuzească pașii, și ori de câte ori ne vom poticni, aducerea aminte a primului Președinte al Societății să ne dea forța necesară pentru a înfrânge stăvilele, pentru a continua.

Toma PRIDA
Președinte al Filialei Cluj a Societății „Avram Iancu”

Vom strânge rândurile

Vestea morții președintelui Ioan Teodor Stan a venit ca un trăsnet. Ne-a surprins total, dar în același timp ne-a îndârjit, ne va face să ne căutăm și să strângem rândurile în plan local, prin activitatea concretă și practică a Consiliului Național a fiecărei filiale, sub-filiale, a fiecărui membru și simpatizant al Societății „Avram Iancu”.

Am pierdut pe unul dintre pilonii de bază ai societății, un suflet și spirit dinamic, avântat, care s-a pus în slujba unor mari idealuri, a libertății și dreptății, a egalității dinre toți cetățenii țării, prin respectarea Constituției României și a legilor țării, care a menținut trează starea de veghe, a luptei românilor, a moșilor, a noastră a tuturor, de a ne apăra stabilitatea, instituțiile fundamentale în noile condiții economice, sociale și politice, dacă vreți politico-militare, ținând seama de ceea ce s-a întâmplat și se întâmplă în jurul nostru și în lume. Acestea nu sunt lucruri banale, ci probleme majore de care depinde până la urmă liniștea noastră internă, inclusiv cea familială.

Apariția Societății „Avram Iancu” din România a fost o idee mai mult decât necesară, în condițiile în care este

nevoie de cultură, de cunoașterea adevărului istoric reconsiderat după 1990.

Societatea a militat pentru o doctrină simplă, în ideea că tot ce s-a creat de intelectualii, țărani, muncitorii din epoca comunistă și epocile anterioare, să se pună în slujba românilor.

Riscul este mare, căci vom ajunge la cheremul străinătății. În slujba acestei idei și-a desfășurat activitatea prof. dr. Ioan Teodor Stan, inclusiv ca moșii să-și recapete dreptul de a avea lemn, căci acolo în Munții Apuseni viața este dură și grea.

A militat cu consecvență pentru punerea în practică a Doctrinei și Testamentului lui Avram Iancu.

În cei aproape șase ani în fruntea Societății, și-a sacrificat mult din timpul său, al familiei. A fost de o tenacitate și consecvență, uneori ieșite din comun.

A fost un liant pentru noi toți cei din Societatea „Avram Iancu” din filiale și subfiliale. A militat pentru conștientizarea rolului moșilor în lumina tradițiilor lui Horea, Cloșca și Crișan, a lui Avram Iancu, Ion Buteanu, Simion Balint, Axente Sever, C-tin Roman Vivu, Simion Bărnuțiu, Andrei Șaguna și altor mari tri-

buni de la 1848 - 1849.

A militat pentru a fi liberi, a fi stăpâni la noi acasă, pe pământ, pe păduri, pe mine și întreprinderi, pe livezi și cerul de deasupra noastră, făcând mereu apel la „Marșul lui Iancu”, la suferințele trăite de strămoșii noștri la 1437 - 1438; 1784 - 1785; 1848 - 1849, la greutățile și luptele politice înverșunate duse de memorandumii români la 1892 - 1895, drama noastră din primul și al doilea război mondial, la greutățile zilnice ale perioadei de tranziție, care se tot lungeste.

Era călăuzit tot timpul de ideea că nu vom putea învinge decât prin înțelepciune, înțelegere, printr-o bună coeziune individuală și colectivă, întemeiate pe sinceritate și respect.

Noi, membrii și simpatizanții, dorim să-i ducem mai departe munca lui, iar tot ceea ce a creat să încropim într-o carte documentară, care să i-o închinăm lui și memoriei sale.

Col. Vasile TUTULA
Vicepreședinte al Societății „Avram Iancu”

Ioan Teodor Stan – un simbol al permanenței românismului

Cu adâncă durere în suflet ne despărțim de cel care a fost prof. univ. dr. Ioan Teodor Stan, președintele Societății Cultural-Patriotice „Avram Iancu”.

Personalitate marcantă, desăvârșit patriot, spirit de acțiune românesc, Ioan Teodor Stan a fost un simbol pogorător al moșilor în municipiul Cluj-Napoca. Destoinic în fapt și bun organizator, a știut să strângă în jurul său oameni cu suflet românesc și dragoste de cetatea românismului - Munții Apuseni - și a Crăișorului Avram Iancu, pentru a materializa, în mijlocul urbei noastre, un proiect drag tuturor românilor - statuia eroului nostru național Avram Iancu.

Azi, la trecerea sa tragică la cele veșnice, nu ne rămâne decât să aducem un pios omagiu celui care a fost românul și profesorul iubit de studenți, Ioan Teodor Stan, și să coborâm fruntea, smeriți, la întâlnirea personalităților cu destinul.

Gheorghe FUNAR,
Primar al Municipiului Cluj-Napoca

Ai rămas cu noi

Ultima despărțire pământească de îndurerata familie și de noi, cei prezenți, cât și de alții, care nu au fost de față la ceremonia religioasă oficiată de Înalt Prea Sfinția Sa Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului care a evocat personalitatea prof. dr. Ioan Teodor Stan, președintele Societății „Avram Iancu” din România, ceea ce și alte personalități deosebite din urbea Cluj-Napoca au reliefat cu competență și inimos activitățile și meritele sale profesionale, patriotice și în calitate de luptător, organizator de excepție a Societății „Avram Iancu” din România, societate de cultură și patriotică, pentru care până în ultima clipă a vieții sale și-a dăruit toate forțele sufletești și intelectuale.

În ce mă privește, m-am bucurat de dragostea sa sufletească, pentru atașamentul meu față de moșime, onorându-mă cu titlul de Membru de Onoare a Societății „Avram Iancu” din România.

Acest om, senin, care avea curajul gândirii și al acțiunii, a plecat în liniile cerești ca un erou, cum au plecat și alți moși înainte lui.

Sufletul său, de acolo de unde-i este locul, plutește deasupra noastră și veghează cu generozitate, grijă de primejdii și întărirea sufletească pentru binele neamului românesc.

Susana Coman BOSICA,
Cetățean de Onoare al Municipiului Cluj-Napoca

Ioan Teodor Stan împreună cu primarul Gheorghe Funar...

... cu prietenii săi din Ocna Mureș...

... în mijlocul tinerilor participanți la Festivalul de Folclor Moșesc...

... cu solistul de muzică populară, sohodolean, Nicolae Furdul-Iancu...

... cu poetul Vasile Copilu-Cheatră și cu directorul E.M. Iara, Gheorghe Chindriș

Nelu Stan, prietenul...

Nelu Stan a văzut lumina zilei în centrul unui sat de munte, împrejmuit de dealuri maiestose, cu case de moși răspândite pe pantele lor până pe culmi...

Părinții săi, oameni onești și harnici, l-au învățat încă de mic ce este munca și lupta.

L-am cunoscut din copilărie, când, elev fiind, venea sus pe deal, la culesul cireșelor coapte. Venea tocmai pe dealul din margine de Sohodol, unde s-au dat luptele victorioase ale oastei lui Iancu împotriva trupelor invadatoare, care după cucerirea temporară a Abrudului atacau prin ocolire comenduirea lui Iancu de la Câmpeni. Din pragul casei ni se arătau locurile vechilor lupte, informații transmise prin viu grai din generație în generație.

La liceu fiind, deși eram în localități diferite, el la Abrud, eu la Baia, ne întâlneam deseori, în special la activitățile culturale la care era un neobosit participant.

Anii de studii la Cluj i-am făcut, de asemenea, împreună, deși eram la facultăți și cămine diferite; ne vizitam și ne întâlneam deseori, ne împărtășeam impresiile aventurilor tinerești, uneori pomite împreună, participam frecvent la activitățile lui în cadrul formațiilor studențești.

După absolvire a plecat la Oradea, eu am rămas la Cluj, dar ne-am vizitat reciproc și am purtat lungi discuții mai ales legate de perspectiva venirii sale la Cluj și de viitoarele căsnicii.

După venirea la Cluj am fost o perioadă vecini de cartier. În afara vizitelor ne întâlneam la ieșirile cu copiii la joacă. Ne dădeam reciproc consultații pentru domeniile de activitate diferite în care lucram. Îi admiram puterea sa de muncă, strădaniile de a face ceva pentru lingvistica românească dar și abnegația cu care și-a ajutat părintele bolnav, adus la Cluj, pentru tratamente.

A ajutat întotdeauna cu inima deschisă pe toți aceia care i-au cerut un sfat sau un ajutor.

După 1992 s-a dăruit trup și suflet pentru înființarea, dezvoltarea și propășirea Societății „Avram Iancu”. A reușit să antreneze în această activitate colegi, prieteni, consăteni, moși și simpatizanți ai lor. Mai mult sau mai puțin sprijinit, a fost sufletul acestei societăți. Pierderea sa este o lovitură grea pentru Societate, pentru toți cei care l-au iubit și stimat. Fie ca această pierdere ireparabilă să devină o treaptă, un pedestal de maturizare a Societății, astfel ca idealurile sale - aceleași cu idealurile lui Avram Iancu - să poată fi realizate în beneficiul poporului român.

Gh. BENDEA,
Vicepreședinte al Societății „Avram Iancu”

O viață în slujba neamului

Îmi revine misiunea dureroasă, dar de onoare, ca în numele Uniunii „Vatra Românească” să-mi exprim profundul regret la dispariția neașteptată și tragică dintre noi, a profesorului universitar Ioan Teodor Stan, președintele Societății Cultural-Patriotice „Avram Iancu”.

Încă nu suntem dezmeticiți în fața acestei tragice dispariții, și oricând am încerca, cuvintele noastre vor fi prea sărace, pentru a cuprinde imensitatea durerii, care ne copleșește la pierderea acestei personalități naționale, permanent exemplu de dragoste, de neam și țară.

Regretatul profesor Ioan Teodor Stan ne-a fost un apropiat colaborator și prieten în activitățile cultural-patriotice pe care le-am desfășurat și realizat împreună. Plin de energie și devotament față de cauza națională, profesorul Teodor Stan era totdeauna prezent unde era nevoie de

el; iar entuziasmul trecerii la faptă este de neuitat.

Pornit din Țara Moșilor, nu și-a uitat niciodată locurile și oamenii plaiurilor natale, dovedind o adevărată vocație pentru ridicarea lor - a moșilor dragi - spirituală și materială.

Profesorul dr. Ioan Teodor Stan, un mare român, a luptat cu toate forțele ființei sale, în calitatea pe care a avut-o de președinte al Consiliului Național al Societății „Avram Iancu” pentru îndeplinirea Testamentului lui Avram Iancu, acela de „a-și vedea nația fericită”.

A depus o stăruitoare muncă, identificându-se cu idealurile atâtor generații de români transilvăneni, pentru a ridica Statuia lui Avram Iancu, în inima Transilvaniei, aici, la Cluj-Napoca, eternizând astfel lupta românilor de pe aceste meleaguri și spiritul de sacrificiu al

eroului, pentru afirmarea demnității naționale.

Chiar și sfârșitul tragic și l-a găsit în îndeplinirea datoriei față de chemarea neamului, pus și în aceste vremuri la grele încercări, ca de altfel în întreaga sa istorie zbuciumată.

Nu trebuie să uităm că această dăruire pe tăram obștească a fost dublată de o profundă formație academică, prin care s-a făcut stimat de colegi și apropiat de multe generații de studenți.

Lupta lui trebuie să fie continuată de cei prezenți și de alții care vor veni, pentru afirmarea continuă a neamului românesc.

Prof. dr. doc. Crișan MIRCIOIU,
Președinte de Onoare al U.V.R.

S-a stins un bun român

Dispariția dintre noi a profesorului doctor Ioan Teodor Stan, președintele Societății cultural-patriotice Avram Iancu ne îndurerează și ne întristează.

S-a stins brusc și prematur din viață, un moș, un bun român, cel care punând bazele Societății Moșilor, s-a situat în linia întâi a luptei pentru ridicarea social-eco-

nomică a Țării Moșilor și pentru afirmarea spiritului de dreptate și unitate națională, acțiuni și sentimente pe care, sub conducerea sa, societatea le-a transmis în numele moșilor, tuturor cetățenilor României.

Pentru Partidul Unității Naționale Române, pentru moși, pentru toți cei ce

simt românește, profesorul Ioan Teodor Stan și activitatea sa nobilă, intransigentă și fermă în apărarea idealurilor pentru care a luptat Crăișorul Munților - Avram Iancu, rămân spre neuitare.

Prof. univ. dr. Valeriu TABĂRĂ,
Președintele Partidului Unității Naționale Române

Am pierdut un luptător pentru cauza moșilor

Am aflat cu surprindere și durere totodată, de decesul fulgerător al celui care a pus bazele Societății „Avram Iancu”, fiindu-i de altfel și președinte.

Luptător neobosit pentru cauza noastră a moșilor, pierderea sa va crea un gol greu de înlocuit în activitatea viitoare a acestei societăți.

Dumnezeu să-i odihnească sufletul în pace.

Ilie Berindei (Elveția)

Un apel la unitate națională din septembrie 1849

Printre documentele deosebit de importante ale Revoluției Române de la 1848-1849 din Transilvania se înscrie și un apel către românii din ținuturile Aradului, Bihorului, Maramureșului și Satu Mare, scris la 1 septembrie 1849, în Viena, de un fruntaș al românilor transilvăneni, aflat în capitala imperiului, în numele delegației românești la împărat, aceasta având mandat de la „trimițătorii săi de a se uni cu românii din toate provinciile austriece” pentru a prezenta guvernului doleanțele națiunii române.

Revoluționarul român aflat la Viena se adresează fraților săi din afara Transilvaniei, arătând că românii din Ardeal s-au ridicat pentru întreaga națiune română și că ei „n-au protestat în contra unirei cu frații lor din Ungaria”, ci împotriva alipirii Ardealului la Ungaria, care s-a făcut fără a fi întrebată și națiunea română. A sosit momentul ca „în numele națiunii și al dreptății cauzei ei”, în condițiile în care sunt „inimicii tari” și își continuă tendințele de a nesocoti dorințele românești și a influența guvernul austriac în acest sens, încercând să dezbină pe români, și românii arădeni, bihoreni, maramureșeni și sătmăreni să-și trimită grabnic o delegație la tron ca să demonstreze guvernului că „românimea are numai una și această dorință”, de propășire, egalitate în drepturi, demnitate și libertate națională și politică.

Apelul nu a rămas fără ecou. Arădenii cer împăratului, printre altele, la 15 noiembrie 1849, prin Gherasim Rațiu, episcopul diocezei Aradului, printr-o delegație trimisă la Viena, ca să se despartă de ierhia sârbească (George Bariț, Părți alese din istoria Transilvaniei pe 200 de ani din urmă, II, Brașov, 1994, p. 611 și 717). La 15 noiembrie 1849, delegația orădenilor, în frunte cu

Teodor Sârbu, Vincențiu Babeș și Grigore Popovici, înaintează împăratului Francisc Josif I, la Viena, o petiție prin care cer rezolvarea doleanțelor românilor, înaintată de delegația din 25 februarie, făcută în numele întregului popor din monarhie și constată că răspunsul întârzie, ei considerând-o a lor. În caz de nerezolvare, românii vor crede că „sunt condamnați să rămână și pe mai departe pradă pe seama altor națiuni”. (În 25 februarie 1849, la Olmutz, delegația românească în frunte cu Șaguna, Maiorăscu, Laurian, înainta împăratului petiția națională, în care erau cuprinse doleanțele de bază ale românilor: reunirea tuturor românilor din monarhie ca națiune independentă, administrație națională, politică și bisericească, limbă națională în toate problemele, care-i priveau pe români, reprezentanție numeric proporțională în Parlamentul imperial etc.).

În ianuarie 1850 este înaintată împăratului o altă petiție a românilor bihoreni, prin care se cere rezolvarea petițiilor anterioare românești, unirea românilor sub o singură administrație națională, cu un cap politic din rândul românilor, cu centrul la Blaj, monarhul să poarte și titlul de „Mare principe al românilor” etc. Petiția este redactată de episcopul greco-catolic de Oradea, Vasile baron Erdely.

În istoria luptei de emancipare și unitate națională de la mijlocul secolului al XIX-lea, acest apel, pe care-l redăm mai jos integral, este deosebit de important și relevant pentru conștiința, acțiunea și demnitatea generației române pașoptiste.

Vasile LECHINȚAN

Fraților români din Aradu, Bihor, Maramureșiu și Satumariu!

Celle din urmă evenimente în Ungaria și Transilvania - evenimente care au cutremurat Monarchia Austriacă din temelii, și care mai vârtos pe gîntea română, ce în răsăritul monarchiei există izolată și înconjurată de seminiți străine, au amenințat-o cu stingerea totală - sunt cunoscute în toate lumea.

Românii din Ardeal, cunoscând periculoasele tendințe ale maghiarismului, s-au dechiarat încă din primăvara anului trecut cu unanimitate în contra acestor tendințe, și fiindcă Uniunea Transilvaniei cu Ungaria, preparată [pregătită] de mai mulți ani de partida maghiarizatoră nu era altuceva decât passul cell din urmă spre stingerea naționalităților cellor nemaghiare și spre desfacerea de către Imperiu Austriac, ei au protestat în congressul de la Blasiu în contra Uniunii, dacă aceasta se va face fără voia românilor.

Bine să înțelegeți Fraților! Ardelenii n-au protestat în contra unirei românilor din Arde[a] cu cei din Ungaria, ci în contra unirei Arde[a]lului cu Ungaria, când aceasta s-ar face fără a fi întrebată și națiunea română, care, ca cea mai veche în țările aceste, și numeroasă ca la trei milioane și jumătate, a avut toată dreptatea de a cere ca la o împrejurare atât de importantă să i se ceară și să i se respecte și votul ei. Așa este Fraților! Românii ardeleni nu numai că n-au protestat în contra unirei cu frații lor din Ungaria, ci din contra, chiar i-au provocat la unire națională, precum se vede din n-ro 22 a foaiei literare din anul 1848.

Unirea, cu toate aceste, s-au făcut, precum știți, sub terrorismul magyar, fără a se întreba și națiunea română, și nu mult după aceea s-au adevărit în fața aceea de ce se temeau românii, maghiarismul au eșit la lumină cu tendințele sale cele periculoase, și românii, credincioși totdeauna strălucitei case austriace, s-au ridicat în Arde[a] pentru integritatea Monarchiei și pentru mântuirea națiunii române de stingerea cu care era amenințată. Redicarea românilor din Arde[a] n-au fost numai pentru ardeleni, ci pentru toată națiunea, pentru că ei au știut că toți românii sunt credincioși casei Austriac și toți sunt însufleșiți de acele[a]și sentimente pentru integritatea Monarchiei și pentru emanciparea națiunii române, ei au fost și sunt deplin convinși că numai împrejurările sub care s-au aflat românii din Ungaria i-au oprit de a face cauza comună cu frații lor din Ardeal și Banat.

De aceea, deputațiunea trimisă cu începutul anului curgător la thronul Majestății Sale Sacratissime a fost însărcinată de trimițătorii săi de a se uni cu românii din toate provinciile austriace și de a înfățișa guvernului dorințele națiunii române întregi. Deputațiunea crede că și-a împlinit misiunea sa și de aceea tramite Domniilor Voastre lucrările sale ca să vă încredințaji.

Deputațiunea a fost primită cu onoare de către Majestatea sa și sacrificiurile românilor din Arde[a] și Banat sunt recunoscute de sacrificiuni pentru națiunea întreagă.

Însă, Fraților! Românii - cei mai vechi locuitori ai Ungariei și ai Transilvaniei - fiind până acum condamnați de soartă ca să serbească

numai spre înăvuierea și împuterirea unor națiuni sumețe și epistice încrezute, au și astăzi inimicii tari, carii nu văd cu ochi buni emanciparea ei și secarea izvoarelor din care lor te curgea lapte și miere și cari pentru aceasta și acum se încearcă a face pre Guberniu să creadă că dorințele espresse în petițiunile ce vi se trimit nu ar fi și dorințele românilor din Ungaria, și cari prin partidele lor și acum se încearcă să facă limba magyară limbă domnitoare în părțile Ungariei.

Pentru aceea Fraților, eu mă adresez către Domnia Voastră și în numele națiunii și al dreptății cauzei ei Vă poftesc ca să alegeți din sânul Dumneavoastră - din fiecare comitat al Ungariei înlocuit [locuit] de români - bărbați luminați, cu vază și încredere la popor, și cercați [cu experiență] în serviciul statului, atât civili cât și ecclesiastici, pe cari săi tremiteți ca deputațiune națională la Vienna, spre a aduce Majestății Sale din nou multiamita pentru egalitatea de drepturi ce s-a întins și la națiunea noastră și spre a încredința totodată pre înaltul Guberniu că toată românimea are numai una și această dorință, și că ei nu-i lipsesc bărbați capabili, după cum zic inimicii noștri. Românii din fiecare comitat al Ungariei se vor înștiența, atât unii pre alții, cât și pre ardeleni, prin scrisoare îndreptată către episcopul din Sabinu[Sibiu] Andrei Șaguna] despre templul plecării deputaților la Viena.

Deputațiunea se crede a fi în dreptul său de a apela la românii din părțile Oradiei Mari, cari de multe zeci de ani cuprind în sânul lor naționaliști luminați și zeloși - la românii din Maramureșiu, faimoși

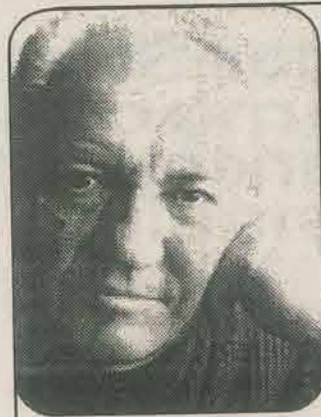
pentru ale lor virtuți în temp de pace și de rezel, la zeloșii ardeleni, cari s-au însemnat în templurile cele mai noue cu a lor căldură pentru luminarea națiunii, și cu un cuvânt, la toți românii amatori iubitori ai națiunii lor, care nici nu s-au tras înapoi de la cauza națională.

Fraților! Acum este timpul de a arăta în faptă că românul cunoaște epoca în care trăiește, că sente [simte] detoria sa către Monarch și națiune, și că meritează o fire emancipat și eluat [ridicat] la o pusețiune [poziție] de a-și putea împlini misiunea sa în interesul Monarchiei și al națiunii sale; acum este timpul de a arăta generațiunilor viitoare cuvinte de recunoștință celor cari trăiesc astăzi, și cari sunt chieamați de a-i întemeia viitorul ce i se cuvine după originea sa, după credința sa cea niciodată clătită [clintită] către casa Austriac și după sacrificiunile ce au adus totdeauna, mai vertos în anul trecut și cell curgătoriu.

Deputațiunea roagă pe naționaliștii din toate părțile și deosebit pre Domnia Voastră, ca prin mijloacele legiuite să dați acestei adrese publicitatea cuvenită, în părțile locului. Deputațiunea nu se îndoiește că naționaliștii cei adevărați se vor grăbi a correspunde acestei drepte poftiri ce li se face. 4

Viena, 1-a Sept. 1849. Pătrunde-ți bine lucrul acesta! Adunați-vă și vă suătuți și trimiteți cât mai curend oameni vrednici la înaltul tron. 1

1. Textul adăugat după loc și dată este scris de altă mână.

Acasă, în Apuseni

de Petre BUCȘA

Unde își are izvorul cerul acesta curgător, ca o abia-ngânată litanie, pe deasupra înaltelor, strălucitoarelor piscuri?...

Aici, pajere albe în neconținută rotire măsoară timpul dintre inima mea și nestinsa lumină a străbunilor sfărâmați cândva sub roata împilării.

Umbrele lor într-aurite slujesc mereu deasupra caselor cu semn și busuicocul pus după icoane dă-n lujer crud, tămăduind...

Și, Doamne, cerul curge, curge mereu și mereu peste piscuri și-i orb minunii ce se-nfăptuiește...

Ioan Teodor Stan împreună cu artistul Berindei, cu primarul Gheorghe Funar, cu alți membri ai Societății „Avram Iancu”, alături de macheta monumentului „Avram Iancu” din Cluj-Napoca

IANCULE MARE

Publicație editată de Societatea „Avram Iancu” din România, Cluj-Napoca, Calea Dorobanților, 70
Președinte fondator: **Ioan Teodor STAN**

Colegiul de redacție

Redactor șef: **Emil LUCA**

Redactori: **Petre BUCȘA, Ioan Al. CRIȘAN, Vasile CRISTEA, Vasile DĂRĂBAN, Ioan HERINEANU, Vasile LECHINȚAN, Pamfil MATEI, Ioan POGAN, Alexandru RUS, Vasile TUTULA, Teodor ȘANDOR, Nicolae ȘTEIU**

Grafica: **Lazăr MORCAN**

Tehnoredactare: **Ioan-Dorin PRUNĂ**

TIPARUL EXECUTAT LA
3400 Cluj-Napoca
Str. Fabricii, Nr. 93-105,
Tel.: 154264, Tel./Fax: 414054

Garamond
- Tipografie s.r.l. -